

УДК 378:372.853

В. В. Масич

РОЛЬ ТВОРЧОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

© Масич В. В., 2017

<http://orsid.org/0000-0002-8943-7756>

<http://doi.org/10.5281/zenodo.578169>

Одним з найважливіших чинників, котрий сприяє продуктивності й успішності професійної діяльності інженера-педагога, є творчість. Творчість є одним із видів діяльності майбутнього інженера-педагога, що спрямований на ефективне вирішення професійних проблем з урахуванням дуального характеру його професійної діяльності, процес якої вирізняється новизною, оригінальністю, унікальністю, а результат має суб'єктивну або об'єктивну значущість. Творчість характеризується через такі ознаки як: продуктивність, новизна, індивідуальна неповторність, оригінальність, особистісна і соціальна значущість, активність і самостійність, прогресивність, наявність суперечності, проблемної ситуації або творчого завдання, наявність об'єктивних (соціальних, матеріальних) і суб'єктивних (особистісних якостей) передумов для творчості. Творчість органічно пов'язана з пізнанням, відображенням дійсності, законів її розвитку і функціонування і включає: підготовку, дозрівання, осяяння і перевірку.

***Ключові слова:** творчість, творча діяльність, творчий потенціал, творчий процес, творча особистість, майбутній інженер-педагог.*

Масич В. В. Роль творчества в профессиональной деятельности будущего инженера-педагога.

Одним из важнейших факторов, который способствует производительности и успешности профессиональной деятельности инженера-педагога, является творчество. Творчество является одним из видов деятельности будущего инженера-педагога, направленным на эффективное решение профессиональных проблем с учетом дуального характера его профессиональной деятельности, процесс которой отличается новизной, оригинальностью, уникальностью, а результат имеет субъективную или объективную значимость. Творчество характеризуется через такие признаки: производительность, новизна, индивидуальная неповторимость, оригинальность, личностная и социальная значимость, активность и самостоятельность, прогрессивность, наличие противоречия, проблемной ситуации или творческой задачи, наличие объективных (социальных, материальных) и субъективных (личностных качеств) предпосылок для творчества. Творчество органично связано с познанием, отражением действительности, законов его развития и функционирования и включает: подготовку, созревание, озарение и проверку.

Ключевые слова: *творчество, творческая деятельность, творческий потенциал, творческий процесс, творческая личность, будущий инженер-педагог.*

Masych V. V. The role of creativity in the professional activity of the future engineer-teacher.

One of the major factors that contributes to the productivity and success of professional activity of the engineer-teacher, is creativity. Creativity is one of the types of future engineers-teachers, which aims to effectively solve professional problems given the dual nature of its professional activities, a process which differs novelty, originality, uniqueness, and the result is a subjective or objective significance. Creativity is characterized by symptoms such as: performance, innovation, individual uniqueness, originality, personal and social significance, activity and independence, progressiveness, the presence of contradictions problematic situation or creative tasks, there is objective (social, material) and subjective (personal qualities) conditions for creativity. Creativity is organically linked with knowledge, a reflection of reality, the laws of its development and operation and includes: preparation, maturation, illumination and verification.

Key words: *creation, creativity, creative potential, creative process, creative personality, the future engineer-teacher.*

Постановка проблеми. Поява творчості у будь-якій діяльності стає соціальною потребою суспільства, що є вирішальною умовою його ефективності та прогресу. Відповідно готовність до творчості, пошуку і вирішенню проблем у будь-якій діяльності є особливо значущою для інженерно-педагогічних працівників. Сучасна система підготовки інженерно-педагогічних кадрів спрямована на розвиток у студентів прагнення до оволодіння способами творчої діяльності, умінням творчо застосовувати знання в професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми. У педагогічній науці проблема розвитку й формування творчої особистості, зокрема майбутнього інженера-педагога знайшла своє відображення в дослідженнях А. Авершина, Н. Алексєєва, В. Андрєєва, Н. Анісімова, В. Буряка, В. Давидова, І. Зязюна, Н. Кічук, Б. Кобзар, М. Лазарева, Т. Лазаревої, В. Ларіонова, І. Лернера, В. Ледньова, В. Моляко, О. Отич, М. Поташник, В. Разумовського, Н. Рубан, С. Сисоєвої, Л. Штефан, Т. Яковенко та інших. Особливості творчої педагогічної діяльності вивчалися такими дослідниками, як Є. Бондаревська, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Н. Нікандров, Т. Паніна, Я. Пономарьов, Є. Шиянов, Н. Яковлева та іншими.

Мета статті – на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розглянути значення творчості для виконання професійної діяльності майбутнього інженера-педагога.

Основна частина. Аналіз наукової літератури дає підстави для висновку про те, що одним з найважливіших чинників, котрий сприяє продуктивності й успішності професійної діяльності інженера-педагога, є творчість. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність розвитку творчої особистості фахівця у процесі професійної підготовки. Так, Т. Девятьярова стверджує, що для цього інженер-педагог «сам повинен бути творцем, дослідником, оскільки діяльність і викладача, і майстра виробничого навчання належить до творчого виду діяльності» [1, с. 95-96].

У своєму дослідженні Н. Гунько [2] в основу педагогічної майстерності викладача технічних дисциплін закладає творчість, вказуючи на те, що специфіка його діяльності орієнтує на пошук єдності у структурах інженерної творчості та педагогічної творчості. При цьому автор зазначає, що для майбутнього викладача технічних дисциплін правомірним є розгляд питання не про ізольований розвиток технічної або педагогічної творчості, а про їх органічне поєднання.

Також актуальним залишається твердження А. Добрякова, що «одна з найбільш характерних відмітних особливостей сьогодення полягає в тому, що на ринку освітніх послуг як в нашій країні, так і в зарубіжжі все більш котируються не просто висококваліфіковані «фахівці-технократи», а технічно грамотні «творчі особистості», які здатні самі добувати знання і на їх основі породжувати нові. При цьому вчений зазначає, що творчі якості фахівця забезпечують йому «безболісну адаптацію до постійно мінливих технологій та зовнішніх умов» [3, с. 16].

Подібну думку розділяє Т. Кашпур [4], вказуючи на те, що сучасна вища школа потребує творчо думаючого педагога-дослідника, професійно компетентного фахівця, який володіє сучасними технологіями навчання і виховання. Вчена одним із найважливіших напрямів у професійній діяльності майбутнього інженера-педагога визначає створення умов для його особистого розвитку, формування його творчої індивідуальності й професійної компетентності.

На даний момент трактування творчості висвітлено багатьма авторами, однак визначення є достатньо відрізняються, у чомусь повторюються, а в чомусь доповнюють одне одне.

Аналіз наукової літератури (Л. Виготський, А. Маркова, Р. Персіанов, С. Рубінштейн, Б. Теплов, А. Шумилін та інші) засвідчує, що найбільш поширеним є визначення творчості як діяльності особистості зі створення нових матеріальних і духовних цінностей, що мають соціальну та особистісну значущість; діяльності, що породжує щось нове, раніше не відоме, на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів; розумової і практичної діяльності, результатом якої є творення оригінальних, неповторних цінностей, встановлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу або духовної культури.

Подібної думки дотримується й Л. Виготський, визначаючи творчість як будь-яку діяльність людини, що створює щось нове, все одно, чи буде це створенням будь-якої речі зовнішнього світу або побудовою розуму чи почуття, що живе в самій людині. При цьому учений стверджує, що «творчість є необхідною умовою існування, і все, що виходить за межі рутини і в чому полягає хоч йота нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини» [5, с. 93].

У якості виду діяльності творчість розглядається як процес «створення нового, який вимагає вихід за існуючі межі знання. У ході творчої діяльності, не обмеженої прагматичними результатами, виникає нове бачення завдання. Творчість як духовний пошук себе самого для інших тоді можлива, коли вона цілепокладаюча, а не цілеможлива. Результатом творчої діяльності є створення нових матеріальних і духовних цінностей» [6, с. 332]. Творчість спрямована на вирішення суперечності (творчого завдання), для якого необхідні об'єктивні і суб'єктивні особистісні властивості, результат якої має новизну і оригінальність, особисту і соціальну значущість [7]. При цьому слід зазначити, що елементи творчості потенційно присутні в кожному виді людської діяльності, але їх прояв обумовлений творчим потенціалом, і, насамперед, – творчими здібностями особистості, яка здійснює цю діяльність.

О. Мілініс [8] визначає творчість як складний і динамічний процес на основі творчої креативної різнобічної діяльності особистості з пріоритетом творчої активності, сприйнятливості до нового, сприяють пошуку креативних і оригінальних рішень.

Учені (П. Блонський, Д. Богоявленська, П. Каптерев, П. Кравчук, О. Матюшкін, Я. Пономарьов, Т. Торгашин та інші) трактують творчість як найвищу форму активності особистості, спрямовану на перетворення не лише зовнішнього світу, але і внутрішнього, саморозвиток і самореалізацію.

Деякі автори (Ю. Науменко, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн та інші) отожднюють поняття «творчість» із розвитком особистості. Так, визначаючи творчість як універсальний механізм розвитку особистості, Ю. Науменко [9] вказує на те, що одночасно і рівень розвитку творчості може слугувати інтегративним показником розвитку особистості в цілому. Подібну думку висловлює й Я. Пономарьов. Так, учений, аналізуючи ознаки творчого мислення, зазначає, що «загальний критерій творчості виступає як критерій розвитку» [10, с. 73]. При цьому С. Рубінштейн зазначає, що, самореалізуючись, людина виходить за межі своїх досягнень, проявляючи творчість, може вийти не тільки за межі власного розвитку, а й за кордону досягнень інших людей. Суб'єкт, на його думку, в процесі творчої самодіяльності не лише виявляється і проявляється, але створюється і визначається в них [11].

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що автори трактують суть поняття «творчість» через: продукт і творчий результат діяльності (В. Андрєєв, М. Вальнер, В. Давидов, Ю. Кулюткін, О. Леонтєв, М. Родес, А. Спірін, К. Тейлор та інші); особистість, її риси, характеристики і здібності (В. Біблер, Д. Богоявленська, А. Маслоу, Д. Перкінс, Я. Пономарьов, М. Стайн, Дж. Хатмон та інші); процеси, що мають місце у творчій діяльності (Ф. Берон, Л. Виготський, М. Под'яков, С. Рубінштейн, Д. Маккіннон, А. Роу та інші); зовнішні умови, що впливають на творчий розвиток особистості (Л. Детта, М. Парлоф, М. Стайн та інші); критерії творчого саморозвитку (Дж. П. Гілфорд, Л. Терман і інші); включення у визначення елементів, що вказують на роль чинників навколишнього середовища (В. Зарецький, Я. Пономарьов та інші) тощо.

В оцінку творчості вчені включають продукти творчого мислення (І. Лернер); породження побічного продукту (Я. Пономарьов, В. Пушкін); показник перетворення знань (В. Дружинін); прагнення вийти за межі заданої проблеми (Д. Богоявленська); соціальну значущість продукту (Н. Кіященко); чинник відкритості (Ю. Кулюткін); неіснуюче раніше (Г. Іванов); суспільно, а не офіційно визнані достоїнства та прояв творчого стилю життя (Е. Торренс). Численні наукові дослідження вказують на залежність творчого розвитку від

психологічних особливостей особистості і відсутність безпосереднього зв'язку між творчою та інтелектуальною доцільною діяльністю.

Отже, поняття «творчість» включає в себе два взаємопов'язаних аспекти. По-перше, творчість – це діяльність по створенню продукту, отриманню нового результату; по-друге, під творчістю розуміється сам процес досягнення творчого результату, в якому реалізуються потреби і здібності, відбувається саморозвиток особистості.

На основі вивчення наукових джерел можна визначити низку ознак (характеристик) творчості, а саме: продуктивність (С. Гончаренко та інші); новизна (В. Андрєєв, Н. Венгеренко, Дж. Гілфорд, О. Шумілін й інші); індивідуальна неповторність (М. Недельська, О. Сухотін й інші); оригінальність (В. Андрєєв, С. Рубінштейн, В. Теплов й інші); особистісна і соціальна значущість (В. Григор'єв, Р. Персіанов, О. Шептулін й інші); активність і самостійність (М. Бердяєв, П. Блонський, Д. Богоявленська, Б. Гершунський, С. Гессен, П. Каптерев, П. Кравчук, О. Матюшкін, А. Мігдал, О. Огурцов, Я. Пономарьов та інші); прогресивність (В. Андрєєв, С. Гольдентріхт й інші); наявність суперечності, проблемної ситуації або творчого завдання (В. Андрєєв); наявність об'єктивних (соціальних, матеріальних) передумов, умов для творчості (В. Андрєєв); наявність суб'єктивних (особистісних якостей – знань, умінь, особливо позитивної мотивації, творчих здібностей особистості) передумов для творчості (В. Андрєєв). При цьому слід зауважити, що якщо хоча б один з компонентів, котрі характеризують творчість, виключити, то творчість і творча діяльність або не відбудеться, або діяльність не буде можна назвати творчою. Природа творчої дії визначена творенням, народженням нового, прогресивного, що сприяє розвитку людини і суспільства. Суть творчості несумісна з діяльністю, ворожою людині [12].

Для кращого розуміння суті творчості слід звернутися до розгляду родових понять «творчий потенціал», «творчий процес», «творча особистість» як сенсоутворюючих понять для визначення продуктивно-творчої компетентності.

Учені (В. Ледньов, О. Матюшкін, Я. Пономарьов, В. Риндак і інші) творчий потенціал розглядають як інтегративну якість особистості, що відображає міру можливостей, сукупність творчих сил; визначає готовність до творчої самореалізації і саморозвитку; виражає ставлення (установку, спрямованість) людини до творчості; забезпечує продуктивність її діяльності.

Розмежовуючи поняття творчого процесу і творчої діяльності, О. Перевалова, зазначає, що діяльність є основою творчості, але творчість не зводиться лише до діяльності [13]. П. Кравчук підкреслював: «Повністю ж людська сутність виявляється у творчості за допомогою прояву вищого рівня активності людини, спрямованої на вирішення діалектичної суперечності між «старим» і «новим» [14, с. 53]. Отже, творчий процес спрямований на перетворення світу і людини в цьому світі, причому дані перетворення мають якісно новий рівень.

Особливе місце в зарубіжній і вітчизняній психології, соціології та педагогіки відведено питанням існування творчої особистості, яка володіє особливими здібностями. С. Сисоева визначає творчу особистість як креативну, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації своїх творчих можливостей додаткових якостей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності [15]. Творча особистість здатна бачити і відчувати проблеми там, де більшість не бачить, відкласти знайдене рішення та шукати нове. Така особистість є терплячою до невизначеності, вона прагне бути оригінальною. Їй притаманні інформованість, ґрунтовні знання. Творча особистість надзвичайно працьовита, самокритична, для неї характерним є низький рівень соціального конформізму. У процесі творчої діяльності особистість самоініціативно визначає для себе цілі і критерії досягнення. У творчій особистості поєднуються внутрішня потреба творити, розуміння суті справи, знання, вміння й обдарованість [16].

Будь-яка творчість починається з постановки проблеми, що потребує вирішення. Логіка виникнення завдання може бути цілком усвідомлюваною, але іноді саме виявлення проблеми є справжнім відкриттям і залежить від ступеня обдарованості першовідкривача.

Творча діяльність передбачає не лише відкриття і затвердження нового, але і подолання існуючих раніше норм. Потреба в істині і потреба в добрі є найголовнішими мотиваційними джерелами діяльності свідомості і, відповідно, творчості.

Нам імпонує позиція Л. Кулікова, згідно з якою творчий підхід до життя і творча діяльність – «прекрасні і надзвичайно багаті можливостями шляхи самоактуалізації». Однак, учений, акцентує увагу на розширенні поняття творчості. Уміння осмислити своє призначення і місце в житті, вижити у важких умовах, досягти бажаних життєвих цілей – все це при розширеному

розумінні має бути включено в поняття «творчість» [17]. Такий підхід до суті творчості узгоджується з ідеями гуманістичної педагогіки. Істинна творчість є гуманною за своєю природою, оскільки вона з необхідністю призводить до розвитку та саморозвитку особистості і відповідно культури і суспільства.

Творчість є мисленням у його найвищій формі. Воно виходить за межі необхідних для вирішення завдання вже відомих способів. При домінуванні творчості в процесі мислення воно виявляється як уява. При вищому прояві творчості у свідомості переважає натхнення, аж до осяяння, в особистості – потреба діяльності, в діяльності – прагнення до досягнення нових, раніше не поставлених цілей, шляхом нових, раніше не використовуваних засобів. Компоненти мети і способу діяльності повинні виступати як обов'язкові умови майстерності та ініціативи. При цьому дотримується взаємозв'язок: інтерес – захоплення – натхнення – осяяння.

Висновок. Отже, творчість відіграє особливу роль у реалізації професійної діяльності майбутнього інженера-педагога: сприяє ефективному вирішенню професійних проблем з урахуванням дуального характеру його професійної діяльності, процес якої вирізняється новизною, оригінальністю, унікальністю тощо, а результат має суб'єктивну або об'єктивну значущість.

Література

1. Девятьярова Т. А. Взаємозв'язок інженерної та методичної підготовки інженерів-педагогів швейного профілю на основі індивідуалізації навчання / Т. А. Девятьярова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Х. : УПА, 2001. – № 1. – С. 95-98.
2. Гунько Н. А. Інженерно-педагогічна творчість як основа педагогічної майстерності викладача технічних дисциплін [Електронний ресурс] / Н. А. Гунько. – Режим доступу : <http://nauka.zinet.info/28/Gunko.php>
3. Добряков А. А. Психолого-педагогические основы подготовки элитных специалистов как творческих личностей : Учеб. пособие / А. А. Добряков. – М. : Логос, 2001. – 358 с.
4. Кашпур Т. О. Професійна підготовка майбутнього інженера-педагога на основі компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / Т. О. Кашпур. – Режим доступу : <http://www.stationline.org.ua/pedagog/104/17621-profesijna-pidgotovka-majbutnogo-inzhenera-pedagoga-na-osnovi-kompetentnistnogo->

pidxodu.html

5. Выготский Л. С. Воображение и творчество / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – 90 с.

6. Кашапов М. М. Психология педагогического мышления / М. М. Кашапов. – СПб. : Алетейя, 2000. – 460 с.

7. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности : основы педагогического творчества / В. И. Андреев. – Казань, КГУ, 1988. – 238 с.

8. Милинис О. А. Субъектно-ориентированный подход к развитию культуры творческой самореализации студентов-педагогов в креативной образовательной деятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / О. А. Милинис. – Казань, 2012. – 467 с.

9. Науменко Ю. В. Дидактические условия развития творчества учащихся в учебной деятельности : дис. ... канд. пед. наук / Ю. В. Науменко. – Волгоград, 1992. – 172 с.

10. Пономарев П. Я. Исследование проблем психологии творчества / П. Я. Пономарев. – М. : Наука, 1983. – 336 с.

11. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2-х т. / сост., авторы ком. и предисл. : К. А. Абульханова-Славская, А. В. Брушлинский. – М. : Педагогика, 1989. – Т. 2. – 328 с.

12. Пуанкаре Анри. О науке / перевод с франц. ; под ред. Л. С. Понтрягина. – М. : Наука, 1990. – 736 с.

13. Перевалова А. А. Формирование творческого потенциала студентов : дисс ... канд. пед. наук / А. А. Перевалова. – Кемерово, 2004. – 213 с.

14. Кравчук П. Ф. Формирование творческого потенциала личности в системе высшего образования : дисс. ... д-ра фил. наук / П. Ф. Кравчук. – Курск, 1992. – 290 с.

15. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : Підручник / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.

16. Савчин М. В. Загальна психологія : навчальний посібник / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с. (Серія «Альма-матер»).

17. Куликов Л. В. Психология настроения / Л. В. Куликов. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1997. – 225 с.